

Hatalmi erőviszonyok a családban

Ki az úr a háznál? – hangzik el gyakran. Ki a főnök a családban tehát? Aki a család javát szolgálja, támogatja, a család érdekében együttműködik.

Egy rajz jut eszembe, ahol egy diák kutyacsaládként ábrázolta családját: az apa pitbull volt, a család többi tagja pedig kiskutya. Sok gyerek él át hasonló helyzeteket, ahol valamelyik szülő inkább egy diktátor szerepét tölti be, akitől félni kell, teljesíteni a parancsait, és mindenki másnak: kuss! Aki nem teljesíti a parancsokat, és nem engedelmeskedik ilyen értelemben, elnyeri a „méltó” büntetését, legyen az testi fenyegetés, szeretetmegvonás vagy érzelmi zsarolás. Gyakori, hogy amennyiben az egyik szülő autoriter, a házastársi kapcsolatban is egyenlőtlenek az erőviszonyok, ahogy azt az említett rajz is szemlélteti. A családi rendszerben fontos, hogy a gyermek azt tapasztalja, hogy az anya és apa egy szinten van, egyenrangúak, illetve egymást kiegészítik. Vannak területek, amelyekben az anya a hozzáértő, másokban az apa. Bizonyos kérdésekben az apa dönt, és azt az anya tiszteletben tartja, vagy fordítva. Ha nem értenek egyet, akkor a család előnyére válik, ha egyszer a szülők beszélnek meg egymás között a problémát, utána avatják be a gyereket. Nem célravezető, ha a szülő döntését áthúzza a gyermek elsőbbséget élvez.

Vannak területek,
amelyekben az anya a
hozzáértő, másokban az
apa.

A szülők kölcsönös tisztelete abban is megmutatkozik, hogy nem kötnek szövetséget a gyerekekkel a másik szülő ellen. Konfliktusokkal terhelt házasság esetén gyakran előfordul, hogy valamelyik szülő szövetséget köt a gyerekekkel a házastárs ellen titkolózás, fedezés, hazugság formájában. Például a tinédzser rendszeresen alkoholt fogyaszt, de erről csak az egyik szülő tud; vagy az egyik szülő titkon zsebpénzzel jutalmazza a gyereket. A szövetségekötés, illetve a szerepek összezavarodásának egyik tipikus példája, amikor az egyik házastárs a gyerekekkel alszik, a házastárstól külön. Gyakran találkozunk azzal is, hogy az egyik szülő a gyerekekkel beszél meg a családi problémákat, vele osztja meg a terheket, így a gyerek bevonódik olyan kérdésekbe, amelyek nem az ő feladatai közé tartoznak, nem a korához illők. A gyermeket ez idejekorán leterheli, felnőtt szerepekkel ruházza fel, ún. parentifikálja, s ez olyan belső szerepkonfliktusokhoz vezet, amelyek megzavarják a személyiségfejlődésben.

Egy lehetséges eset például, hogy amikor a férj és feleség veszekszik, valamelyikük vagy mindkettő a gyereken vezeti le a feszültséget, ez gyakran szidásban, büntetésben, testi fenyegetésben nyilvánul meg. A tinédzser, akinek erős az igazságérzete, rögtön tudja, hogy nem ő a hibás, csak ő issza meg a levét a szülői konfliktusnak.

Nagyon sok gyereknek nincs gyerekkora, nem engedik, nem hagyják játszani.

Említettem, hogy mind a munka, mind a szórakozás a család javára kell legyen. Sokat vitatott téma a munka, amikor a szülő azt mondja, hogy én azért dolgozom reggeltől estig, azért van két munkahelyem, hogy a családomnak meglegyen mindegyike. Kérdés, hogy valóban mindene meg kell legyen, szükséges? Mi az ára?

A család fészek vagy csatatér a gyerek számára?

Mit érez: „Szívesen vagyok otthon, szeretek otthon lenni”, vagy inkább „Ne legyek otthon, bárhol legyek, csak ne kelljen haza mennem”? Napjainkban a stressz egy állandó állapot: az utcán, üzletben, munkahelyen, vezetés közben stb. A gyereket, felnőttét egyaránt sok információ bombázza, sok feszültség éri naponta. Otthon megszakad ez az állapot vagy folytatódik? Meg tudja élni a gyerek és felnőtt a családban a megnyugvást, lecsendesedést, biztonságot?

Nagyon sok gyereknek nincs gyerekkora, nem engedik, nem hagyják játszani. Ennek több oka is lehet: akár a körülmények (pl. nincs csend, nincs keret, félni kell a családi viszályoktól), a fegyelmezési módszerek (számítógép mint eszköz, amellyel csendet teremt a szülő), a gyerek idő előtti képzése (pl. minden nap van valami képzés, edzés, nyelvtanfolyam, ahova járnia kell). Így válnak a tárgyak vagy események „főnökké” egy családban, legyen az a tablet, okostelefon vagy különböző programok. Sok szülő panaszkodik a rohanás miatt, egyik programról a másikra-állapot, legyen az sport, tanulás vagy szórakozás. Gyakori jelenséggé vált a gyermekek születésnap bulija, ami több hétvégét bekebelezhet. Szolgálja ez a család pihenését, együttlétét, vagy rombolja? A szülők felelőssége erre a kérdésre válaszolni, és adott esetben tudni nemet mondani, inkább választani egy szűk családi együttlétet, kirándulást, mint egy vagy több osztálytárs születésnapi alkalmát.

A családot építik a családi rituálék: közös étkezések, esti beszélgetések, esti áhítat, közös imádság. Az élő hit erőforrás lehet a család számára. A családi áhítatok olyan alkalmak, amikor a család találkozik Istennel és egymással. Az imádság összekapcsolja a családtagokat, megélhetik az egységet. A napnak van egy közös pontja, egy találkozás, amit együtt él meg a család. Ismerek olyan családot, ahol gyakorolták esténként a csúcspont-mélypont játékot. Minden családtag elmondta, mi volt annak a napnak a legjobb és a legnehezebb élménye.

A családi ünnepek fontos szerepet töltenek be egy család életében: születésnapok megünneplése (gyerekek, szülők, nagyszülők), az egyházi ünnepek megünneplése, családi találkozók. Miről szólnak ezek az alkalmak? Csak az evésről, ivásról, ajándékozásról, óriási pénzköltésről, nagy bulikról, vagy átadódnak családi történetek, emlékek, hagyományok?

Minden életkornak megvan a módja, ahogyan a gyereket tanítani, nevelni lehet és kell. A gyereknek szüksége van a tanításra több téren is: szórakozás, döntések, felelősség, fegyelmezés, határok. A liberális nevelés alapján nem kell a gyereket fegyelmezni, kell hagyni, hogy kibontakozzon a személyisége. Két példa, valószínű ismerős többetek szá-

mára. Egy óvodában, ott, ahol volt kerítés, a gyermekek szabadon játszottak, távolabb mertek menni az óvó nénitől, maximálisan kihasználva a játszótérrel. Ahol nem volt kerítés, ott minden gyermek az óvó néni közelében maradt, nem mertek elmenni a közeléből. A másik példa arról szól, amikor egy vilamoson egymással szemben ül egy anyuka a kisgyerekével, illetve egy idős néni. A gyermek elke-

Téves az a gondolkodás, hogy nem kell semmit tenned, csak tanulj.

zdi rugdosni a szemben ülő néni térdét, aki egy idő után megkéri az anyukát, hogy legyen szíves, szóljon rá a gyerekekre, mert fáj a rúgás. Az anyuka válasza, hogy ő hagyja, hogy kibontakozzon a gyermeke személyisége. Erre egy fiatalember, aki végighallgatta a jelene- tet, ráragasztotta az anyuka homlokára a szájából kivett rágógumit, és hozzátette, hogy neki is engedték, hogy kibontakozzon a személyisége. Különböző életszakaszokban a gyermekek kipróbálják a határaikat. Sír, bömböl, ha kikapcsolják a tévét, ha elveszik a táblagépét, ha nem kap édességet, ha össze kell szednie a játékait, ha nincs kedve iskolá- ba menni, tanulni stb. Ha a szülő nem tud következetes lenni a határok felállításában és megtartásában, a gyermek megszokja, hogy csak azt teszi, abban engedelmeskedik, ami- hez kedve van; ezt a mintát viszi magával. Ennek olyan következményei lehetnek, hogy nem bírja elviselni a szabályokat, nehezen alkalmazkodik. Fontos, hogy a gyermeknek életkorának megfelelően legyenek feladatai, amelyek segítik a felelősség tanulásában, az én-központúság levetkőzésében, ne legyen mindenben kiszolgálva, mindentől mente- sítve. Téves az a gondolkodás, hogy nem kell semmit tenned, csak tanulj. Vannak olyan feladatok a háztartásban, a család életében, amelyet ő is el tud végezni, amelyben meg- tapasztalja a sikert, a fontosság érzését, a felelősséget, akár a lemondást. Ezek a látszólag apró feladatok – pl. vásárlás, takarítás, kerti munka, konyhai feladatok stb. – alkalmasak a fentiekben említettek megtapasztalására. Vannak olyan időszakok – mint pl. a kamasz- kor –, amikor a határok felállításakor a szülőnek rugalmasnak kell lennie, meg kell tanul- nia egyezséget, egyfajta szerződést kötni. Ilyenkor mindkét félnek engednie kell, de van- nak feltételek, szabályok, szerződések, amelyeket egyeztetés és megegyezés esetén min- denkinek szigorúan be kell tartania.

Szükségünk van arra, hogy szeretetet kapjunk, feltöltekezzünk. Sok lehetőség van erre. Fontos, hogy erre odafigyeljen a család, hogy megteremtődjen az egymásra figyelem ideje és tere, amely felszusszanást kínál, akár megnyugvást is adhat.